

Горлачук Микола. Економічні аспекти вартісно-цінових диспропорцій на сільськогосподарську продукцію та проблеми функціонування організованого аграрного ринку в Україні. *Економічний дискурс*. 2021. Випуск 1-2. С. 122-131.

DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2021-1-13>

УДК 339.13:338:631.155
JEL Classification B14; Q 13, Q18

Горлачук Микола

к.е.н., доцент, старший науковий співробітник науково-дослідної частини
Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

E-mail: gorlma@web.de

ORCID: 0000-0001-8030-1193

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВАРТІСНО-ЦІНОВИХ ДИСПРОПОРЦІЙ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ ПРОДУКЦІЮ ТА ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНОГО АГРАРНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Анотація

Вступ. Сучасний розвиток ринку сільськогосподарської продукції в Україні актуалізує важливі теоретико-практичні проблеми вітчизняної аграрної науки, безпосередньо засвідчуючи практичний результат аграрної політики держави. Досі відсутній єдиний теоретико-методологічний підхід щодо оцінки та діагностики вартісно-цінових диспропорцій на сільськогосподарську продукцію, зумовлених регіональними відмінностями, а також напрямів розвитку організованого аграрного ринку як важливої інституції в контексті зменшення цінової асиметрії на ринку сільськогосподарської продукції, що й визначило актуальність теми статті.

Методи. Дослідження виконано на основі використання загальних, а також специфічних способів проведення наукових досліджень в рамках методологічного інструментарію сучасної економічної науки, зокрема, діалектичного методу, аналізу і синтезу, логіко-історичного, порівняння, графічного, економіко-статистичного та ін.

Результати. В статті обґрунтовано основні економічні аспекти діагностики вартісно-цінових диспропорцій на сільськогосподарську продукцію та функціонування організованого аграрного ринку в Україні. Розкрито особливості діагностики цінової асиметрії на прикладі стратегічної сільськогосподарської продукції – зерна, на основі фактичних економічних даних; визначено ключові тенденції розвитку досліджуваного процесу в контексті регіональних рівнів та функціонування організованого біржового сектора. В загальних рисах висвітлено ключові проблеми вітчизняного організованого ринку сільськогосподарської продукції.

Перспективи. Враховуючи пріоритети діагностики цінової асиметрії та конструювання сучасного механізму функціонування ринку сільськогосподарської продукції, визначено перспективи ліквідації цінових диспропорцій та формування організованого ринку сільськогосподарської продукції. Перспектива подальших досліджень із представленої проблематики повинна ґрунтуватися на врахуванні вартісно-цінової асиметрії на сільськогосподарську продукцію, існуванні явищ цінової асиметрії різного типу з метою формування організованого аграрного ринку, що дозволило б зменшити або ж цілком усунути негативні наслідки цінових диспропорцій на сільськогосподарську продукцію.

Ключові слова: ціна, цінова асиметрія, регіональне ціноутворення, ринок сільськогосподарської продукції, організований аграрний ринок, біржа, біржовий ринок сільськогосподарської продукції.

Вступ.

З моменту здобуття Україною незалежності й досі залишається актуальною теоретико-практичною проблемою функціонування національного аграрного ринку питання зменшення

вартісно-цінових диспропорцій на сільськогосподарську продукцію як основи забезпечення прибуткового і рентабельного аграрного виробництва, формування економічно необхідного розміру доходів учасників ринкового процесу, а також ефективного розвитку організованого ринку сільськогосподарської продукції, котрий, враховуючи потужний аграрний потенціал країни, знаходиться сьогодні практично на етапі формального функціонування, демонструючи хронічні вади становлення і незначні обсяги торгівлі в порівнянні не лише із розвиненими країнами світу, а й в структурі внутрішнього товарообігу, що свідчить про існування кризових явищ системного порядку.

Необхідність наукового обґрунтування причин і ефективних шляхів розв'язання цих проблем обумовлюють актуальність теми статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Вагомий внесок в розв'язання проблем вартісно-цінових диспропорцій на ринку сільськогосподарської продукції, а також функціонування організованого ринку сільськогосподарської продукції та його окремих аспектів здійснили вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких слід відмітити праці А.В. Бурковської, І.М. Вавдійчик, О.М. Варченко, Ю.П. Воскобійника, Є.М. Кирилюка, П.М. Лендирук, Ю.С. Ліщук, Г.Б. Машлій, Т.К. Мещерякової, В.І. Нікітіна, Н.П. Резнік, П.Т. Саблука, І.О. Седікової, О.В. Сидоренко, М.О. Солодкого, О.М. Третяк, В.С. Чубань, О.О. Шевченко, О.М. Шпичака, В.О. Яворської, В.М. Яценко та ін.

Проте, незважаючи на значний обсяг наукових праць, присвячених представленій темі, слід констатувати відсутність єдиного теоретико-методологічного підходу щодо економічних аспектів трактування вартісно-цінових співвідношень, їх наслідків та ролі і місця вітчизняного організованого ринку сільськогосподарської продукції, під яким розуміють як правило біржовий сегмент аграрного ринку, в досліджуваному контексті.

Мета.

Метою даної статті є діагностика вартісно-цінових диспропорцій на сільськогосподарську продукцію, що знайшли практичне відображення в існуванні цінової асиметрії, формуючи й інші типологічні ознаки ринкового ціноутворення, а також дослідження ролі та місця організованого аграрного ринку в процесі концентрації економічного простору, зменшенні регіональних розбіжностей, обґрунтування власних розробок і пропозицій стосовно розв'язання існуючих науково-практичних проблем сучасного розвитку ринку сільськогосподарської продукції.

Методологія дослідження.

Методологічна основа представленого дослідження ґрунтується на використанні загальнонаукового діалектичного методу дослідження, а також спеціальних наукових методів: аналізу і синтезу – для виявлення розбіжностей цін і діагностики цінової асиметрії, логіко-історичного – для узагальнення основних форм і явищ процесу вартісно-цінових диспропорцій протягом їх тривалого розвитку, оцінки розвитку організованого ринку сільськогосподарської продукції, порівняння – з метою типологізації цінового розвитку на сільськогосподарську продукцію, а також аналізу секторної асиметрії регіонального ціноутворення, графічного як способу представлення наочних ілюстрацій вартісно-цінової асиметрії, економіко-статистичного – при розрахунках коливань собівартості та цін протягом років або з врахуванням просторового (регіонального) чинника та ін.

Результати.

Попередньо проведений нами теоретичний аналіз виникнення вартісно-цінових диспропорцій на сільськогосподарську продукцію, часово-просторових вимірів ціноутворення, його відмінностей у розрізі окремих базисних рівнів дозволив стверджувати, що для процесу ціноутворення в сільському господарстві притаманні головні сутнісні ознаки системи: цілісність,

ієрархічність, емерджентність, функціональність [1].

Порівняльна оцінка природно-економічних умов виробництва вказує на суттєві відмінності, тому наукове обґрунтування і дійсне усунення вартісно-цінових диспропорцій на сільськогосподарську продукцію передбачає через ціновий механізм, як один із варіантів, регулювання рентних відносин між власниками землі, сільськогосподарськими товаровиробниками і державою, а також певною мірою й вирівнювання економічних умов господарювання з метою подолання вартісно-цінових асиметрій, негативним наслідком чого є виникнення не лише окремих регіональних диспропорцій аграрного виробництва, а й цілих депресивних регіонів, що зумовлено просторовою поляризацією відтворювальних систем, порушенням еквівалентності обміну тощо.

Правильним є також зроблений висновок: обґрунтований в планово-централізованій системі в якості основи ціноутворення принцип зональної диференціації цін на сільськогосподарську продукцію, в більшій мірі відповідає стихійному, а не плановому ціноутворенню, оскільки ринковий механізм регіонального ціноутворення стихійно визначає «зону» з приблизно однаковою ціною на певну сільськогосподарську продукцію, ігноруючи об'єктивні індивідуальні відмінності у рівні виробничих витрат товаровиробників, розміщених в даній зоні [1].

Тому за методологічну основу побудови системи ринкового ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, що передбачало б вирівнювання вартісно-цінових пропорцій, слід взяти той факт, що виробництво однієї ж і тієї споживчої вартості в різних природно-економічних умовах супроводжується різними витратами – це має безпосереднє відношення до процесу ціноутворення в сільському господарстві.

З метою діагностики процесу вартісно-цінових диспропорцій ми пропонуємо використовувати поняття цінової асиметрії для регіональних, внутрішньорегіональних (субрегіональних) рівнів аграрного економічного розвитку.

У своїй основі даний концептуальний підхід базується на розрізненні двох типів ціноутворення: 1) асиметричного (дисгармонічного); 2) симетричного (гармонічного/концентрованого).

Асиметричним, з нашого погляду, є такий тип регіонального цінового розвитку на сільськогосподарську продукцію у певному періоді, при якому відбувається зростання цінових відхилень за видами сільськогосподарської продукції від середньозваженого показника в цілому по регіону. Гармонічним типом регіонального ціноутворення вважаємо такий, для якого притаманне зменшення відхилень регіональних (внутрішньорегіональних) рівнів цін, зближення яких прямує до середньозваженого для регіону показника.

Згідно вказаних критеріїв асиметричності/симетричності регіонального цінового простору на сільськогосподарську продукцію Тернопільська область, як видно на рисунку 1, відноситься до асиметричних регіонів.

Історико-логічний аналіз регіональної цінової асиметрії на сільськогосподарську продукцію у періоді 1965-1975 рр. (рис. 2) та 2005-2020 рр. (рис. 1) дозволяє зробити висновок про фактичну наявність двох форм розвитку, притаманних як асиметричному (дисгармонічному), так і симетричному (гармонічному/концентрованому) типам ціноутворення: а) нормальна (перехресна); б) розбіжна (інфляційна).

Перша полягає у тому, що для просторової цінової асиметрії характерні відомі обмеження кількісних значень, котрі у різних часових інтервалах досліджуваного періоду можуть взаємно перекиватися чи співпадати, як, наприклад, це проілюстровано на рис. 2.

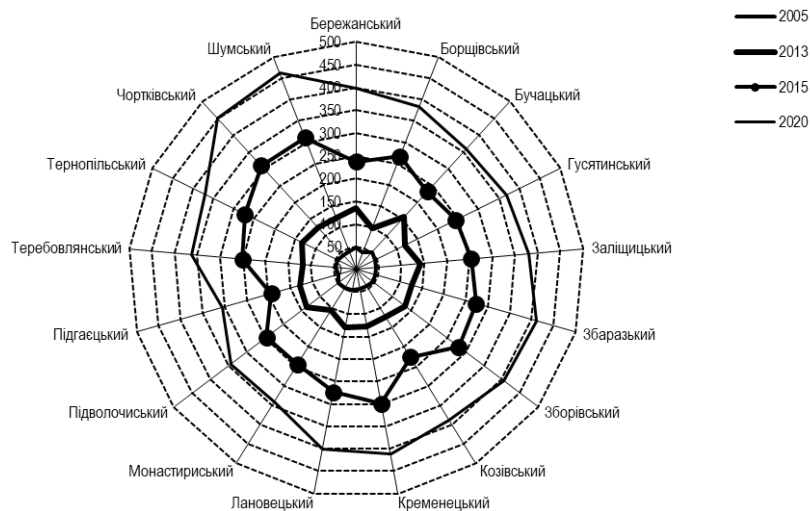

Рис. 1. Регіональна цінова асиметрія на сільськогосподарську продукцію (зернові та зернобобові) у Тернопільській області за період 2005-2020 рр. (грн/ц)*

*Джерело: розраховано та побудовано автором на основі даних Головного управління статистики у Тернопільській області

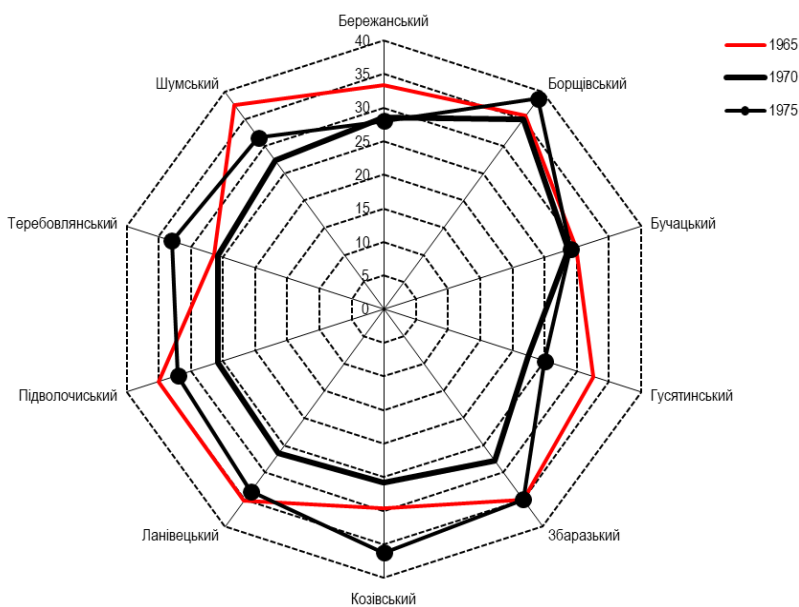

Рис. 2. Регіональна цінова асиметрія на сільськогосподарську продукцію (пшениця) у Тернопільській області за період 1965-1975 рр. (крб./ц)*

*Джерело: розраховано та побудовано автором на основі матеріалів Державного архіву Тернопільської області

Для другої форми розвитку регіонального типу ціноутворення притаманна інфляційна розбіжність цін, що графічно відображається у зростанні цінових контурів певного виду сільськогосподарської продукції без їх перехреснення, межі яких майже неможливо вказати (рис. 1).

На основі даних аналізу та запропонованої типологічної діагностики просторового ціноутворення нами сформовано теоретико-методичні підходи для дослідження регіональної цінової асиметрії в процесі економічного розвитку сільськогосподарського виробництва:

- 1) обом типам регіонального ціноутворення притаманна нерівномірність;
- 2) конституюючою ознакою асиметричного цінового розвитку є динаміка відхилень регіональних показників цін на сільськогосподарську продукцію;
- 3) тип регіонального ціноутворення визначається виключно в динаміці та лише по відношенню до конкретних видів сільськогосподарської продукції;
- 4) асиметричний розвиток призводить до посилення відцентрових тенденцій, взаємному віддаленню регіональних показників відносно один одного, поглибленню міжрегіональних та внутрішньорегіональних відмінностей;
- 5) гармонічний/концентрований розвиток регіонального ціноутворення проявляється у центробіжних цінових тенденціях, сприяючи зближенню регіональних рівнів цін навколо середньозваженого показника по регіону;

6) ні один із типів регіонального ціноутворення не може априорі відповідати вимогам оптимальності, оскільки повинен розглядатися у взаємозв'язку із ціновими процесами формування витратних показників сільськогосподарського виробництва в регіоні.

Останній пункт містить умови, які можна охарактеризувати за допомогою використання цінового та витратного секторів регіонального ціноутворення.

Аналіз секторної асиметрії регіонального ціноутворення дозволив констатувати наступне:

- 1) секторна асиметрія на сільськогосподарську продукцію може бути позитивною та негативною; позитивна характерна у випадку перевищення площі цінового сектора певного виду сільськогосподарської продукції над його витратним сектором, визначеним на основі показників собівартості виробництва;
- 2) негативна секторальна асиметрія має місце тоді, коли площа витратного сектору певного виду сільськогосподарської продукції перевищує відповідний ціновий;
- 3) якщо має місце повний збіг обох секторів регіонального ціноутворення отримуємо нейтральний/нормальний стан цінової асиметрії/симетрії;
- 4) загальна рентабельність сільськогосподарського виробництва однозначно визначається лише у випадку позитивної секторної асиметрії регіону;
- 5) загальна збитковість сільськогосподарського виробництва однозначно визначається лише у випадку негативної цінової асиметрії регіону;
- 6) у випадку негативної чи нейтральної/нормальної цінової асиметрії на сільськогосподарську продукцію його регіональне виробництво може бути як рентабельним, так і збитковим, оскільки відповідна ситуація характеризується також кількісними співвідношеннями виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції на рівні регіонів.

Емпіричний аналіз динаміки секторальної асиметрії регіонального ціноутворення на сільськогосподарську продукцію в Україні за період 2013-2020 рр. виявив суттєві зміни у парі вартісно-цінових співвідношень «ціна-собівартість», що відбулися протягом вказаного часового проміжку.

Як видно, спостерігалася розбіжна форма асиметричного типу розвитку регіонального ціноутворення. Однак, якщо при цьому у 2013 р. співвідношення пари «ціна-собівартість» мало перехресний характер (рис. 3), то у 2020 р. – розбіжний (рис. 4).

Останнє свідчить про досягнення у звітному періоді прибуткового виробництва сільськогосподарської продукції у всіх областях України.

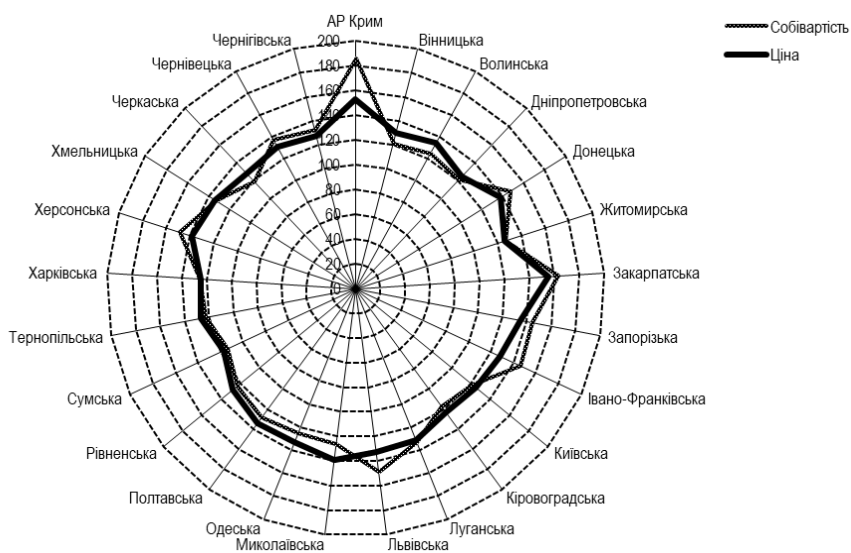

Рис. 3. Секторна асиметрія регіонального ціноутворення на сільськогосподарську продукцію (зерно) в Україні, 2013 р. (грн/ц)*

*Джерело: розраховано та побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України

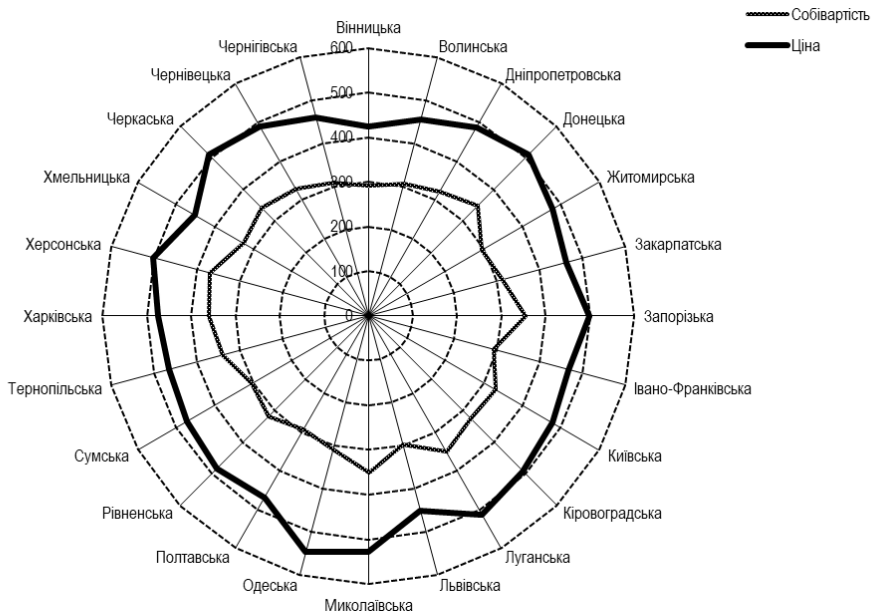

Рис. 4. Секторна асиметрія регіонального ціноутворення на сільськогосподарську продукцію (зерно) в Україні, 2020 р. (грн/ц)*

*Джерело: розраховано та побудовано автором на основі попередніх даних Державної служби статистики України

Визначаючи асиметричність регіонального ціноутворення як відсутність симетричності в рівнях цінового розвитку, що виявляється у їх невідповідності, слід розрізнити абсолютну та відносну сторони процесу виникнення цінових диспропорцій.

З метою відповідної оцінки пропонуємо розраховувати показник абсолютної (R_a) та відносної асиметрії (R_B) цінового простору регіонів.

Показник абсолютної асиметрії може бути визначений за формулою:

$$R_a = \frac{\left| \frac{P_{i+1}^{\max} - P_i^{\max}}{P_{i+1}^{\min} - P_i^{\min}} \right| \times \frac{P_{i+1}^{\min} + P_i^{\min}}{P_{i+1}^{\max} + P_i^{\max}}}{1} \times 100\% \quad (1)$$

де, P_{i+1}^{\max} – максимальний рівень регіональної ціни певного виду сільськогосподарської продукції в $i+1$ періоді, грн/ц; P_i^{\max} – максимальний рівень регіональної ціни того ж самого виду сільськогосподарської продукції в i -му періоді, грн/ц; P_{i+1}^{\min} – мінімальний рівень регіональної ціни певного виду сільськогосподарської продукції в $i+1$ періоді, грн/ц; P_i^{\min} – мінімальний рівень регіональної ціни того ж самого виду сільськогосподарської продукції в i -му періоді, грн/ц.

Показник відносної асиметрії цінового простору пропонується визначати за формулою:

$$R_B = \frac{P_i^{\max} - P_i^{\min}}{\bar{P}_i} \times 100\% \quad (2)$$

де, P_i^{\max} – максимальна регіональна ціна певного виду сільськогосподарської продукції в i -му періоді, грн/ц; P_i^{\min} – мінімальна регіональна ціна певного виду сільськогосподарської продукції в i -му періоді, грн/ц; \bar{P}_i – середньозважена регіональна ціна певного виду сільськогосподарської продукції, грн/ц.

Значення показників динаміки цінової асиметрії, обчислених для Тернопільської області по зернових культурах за період спостереження 1996-2020 рр., перевищують, починаючи з 2013 р. та 2015 р., відповідний рівень, визначений в середньому по Україні – аналогічна ситуація мала місце також у 2009 р.

Виявлена тенденція означає посилення внутрішньорегіонального асиметричного розвитку економік окремих регіонів, головним чином у галузі зерновиробництва, зростання внутрішньорегіональної незбалансованості основних економічних параметрів та умов регіонального відтворювального процесу: обсягів виробництва, цін, собівартості, прибутку, рентабельності, доходів, у тому числі рентних тощо. Все це породжує загальну нестабільність як у процесі планування, прогнозування основних показників розвитку регіонального ціноутворення, так і в ході практичного досягнення прогнозних вартісно-цінових індикаторів регіонального соціально-економічного розвитку.

У той же час централізовано-планову систему ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, диференційовану за окремими природно-економічними зонами, яка існувала в минулому, можна вважати в межах відповідних територій практично симетричною, тобто з майже гомогенним ціновим простором.

У ринковій економіці, на відміну від командно-адміністративної, забезпечення гомогенно-концентрованого цінового простору покликаний здійснити організований ринок сільськогосподарської продукції, тобто біржовий ринок.

Формування біржового ринку в Україні відбувалося саме завдяки організації сільськогосподарських аукціонів [2, с. 18]. У цьому зв'язку доцільно зауважити, що сучасний стан діяльності українських бірж є давно минулим не лише з погляду рівня організації біржового ринку

розвинених країн Заходу, а й країн, що розвиваються.

Враховуючи структуру, загальні обсяги товарообігу сільськогосподарської продукції, справедливо зазначити про низькі показники її продажу саме через організований аграрний ринок – біржовий ринок, що в найкращі періоди його розвитку коливалися в межах 0,2-1,1% [2, с. 25; 3, с. 46]. Беручи до уваги не тільки біржові товари, а й всю сукупність видів агропродукції, вказаний показник слід знизити до сотих долей одного відсотка [4, с. 370].

На підставі критично низького ступеня обслуговування національної економіки біржами, вітчизняними дослідниками розвитку організованого аграрного ринку, зроблено справедливий висновок про біржі, котрі «в Україні не працюють» [4, с. 370], а «товарний сільськогосподарський ринок в Україні відсутній» [5, с. 248].

Державною службою статистики України в останні роки не відображається у звітності продаж аграрної продукції через біржі, аукціони, враховуючи мізерну питому вагу досліджуваного напрямку реалізації, котрий перебуває фактично в межах статистичної похибки.

Намагання держави щодо зовнішньої, адміністративної стимуляції біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією зводилося до наказової реєстрації експортних угод на біржі, однак після її відміни відбулося різке і багаторазове зменшення біржових торгів сільськогосподарською продукцією. Це підтверджує катастрофічний занепад функціонування вітчизняного біржового аграрного ринку.

Як справедливо зазначає А.О. Шевченко, за роки незалежності українські товарні біржі дискредитували не лише інститут біржової торгівлі, а й перетворилися на прислужників трейдерів [6, с. 162] через масове оформлення на біржах контрактів, котрі уклалися фактично на позабіржовому майданчику, порушуючи принцип транспарентного ціноутворення біржової торгівлі. Остання ніколи не відігравала на внутрішньому ринку належної ролі, зосереджуючись на формальній реєстрації експортних контрактів. Наприклад, у загальній вартості угод на біржовому ринку України питома вага укладених внутрішніх угод була незначною – 0,8%, решта були пов'язані з експортно-імпортними операціями.

Протягом останніх років лише окремі елементи організованого аграрного ринку застосовуються державою виключно як інструмент для проведення державних закупівельних чи товарних інтервенцій, переважно форвардних закупівель зернових, котрі здійснюються Аграрним фондом на Аграрній біржі України [7; 8].

Висновки і перспективи.

Таким чином, механізм просторового, регіонального ціноутворення повинен перетворитися на пріоритетний інструмент модернізації та гармонізації аграрного розвитку України, виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції, зорієнтованої на збалансоване і повномасштабне використання ресурсного потенціалу країни.

Вітчизняний біржовий ринок сільськогосподарської продукції не забезпечує у цьому контексті виконання не лише основних функцій, пов'язаних із формуванням цінової кон'юнктури, зрівноваження попиту і пропозиції на агропродукцію, а й сам механізм товаропросування, залишаючись в незадовільному організаційно-економічному стані на узбіччі основних ринкових процесів, що пов'язані із виробництвом, розподілом, збутом та споживанням сільськогосподарської продукції в країні. Враховуючи, що пріоритетним майданчиком реалізації аграрної продукції виявився позабіржовий ринок, слід констатувати відсутність прозорого механізму формування цін на аграрному ринку, функціонування тіньових схем реалізації сільськогосподарської продукції, низький рівень мотивації та активності використання біржових інструментів для регулювання внутрішнього ринку, в тому числі у формуванні продовольчої безпеки держави.

Перспектива подальших досліджень із представленої проблематики повинна ґрунтуватися на врахуванні вартісно-цінової асиметрії на сільськогосподарську продукцію, існуванні явищ цінової асиметрії різного типу з метою формування організованого аграрного ринку, що дозволило б

зменшити або ж цілком усунути негативні наслідки цінових диспропорцій на сільськогосподарську продукцію.

Список використаних джерел

1. Горлачук О.А., Горлачук М.А., Машко А.І. Концептуальні детермінанти ринкового механізму регіонального ціноутворення на сільськогосподарську продукцію в сучасних умовах розвитку. URL: <http://agrofond.gov.ua/buy/forward-2016/> (дата звернення: 15.01.2021).
2. Солодкий М.О. Біржовий ринок: навч. посіб. Київ: Аграрна освіта, 2010. 565 с.
3. Кирилук Є.М. Розвиток біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією в Україні. *Вісник Черкаського університету*. 2015. №12 (345). С. 46-53.
4. Торговля та біржова діяльність в Україні: проблеми і стратегії розвитку: колект. моногр.; за заг. ред. Т.В. Гринько. Дніпро: Видавець Біла К.О., 2018. 404 с.
5. Томчук О.В. Сучасний стан, особливості функціонування та перспективи біржової діяльності в Україні. *Збірник наукових праць ВНАУ*. 2013. №4 (81). С. 247-260.
6. Шевченко А.О. Організація та підвищення ефективності біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією в Україні. *Економіка та управління АПК*. 2012. Вип. 9. С. 161-164.
7. Форвард 2019. URL: <http://agrofond.gov.ua/buy/forward-2016/> (дата звернення: 15.01.2021).
8. Третяк О.М. Основні напрями активізації біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією в Україні. URL: <http://elibrary.nubip.edu.ua/13110/1/11tom.pdf> (дата звернення: 16.01.2021).

Статтю отримано: 22.04.2021 / Рецензування 27.05.2021 / Прийнято до друку: 20.06.2021

Mykola Horlachuk

Ph.D. (in Economics), Associate Professor
Senior Research Fellow of Scientific and Research Part
West Ukrainian National University

E-mail: gorlma@web.de

ORCID: 0000-0001-8030-1193

ECONOMIC ASPECTS OF VALUE AND PRICE DISPROPORTIONS ON AGRICULTURAL PRODUCTS AND PROBLEMS OF FUNCTIONING OF ORGANIZED AGRICULTURAL MARKET IN UKRAINE

Abstract

Introduction. *The modern development of the market of agricultural products in Ukraine actualizes important theoretical and practical problems of domestic agricultural science, directly attesting to the practical result of the state agricultural policy. There is still no single theoretical and methodological approach to assessing and diagnosing value and price disproportions in agricultural products due to regional differences, as well as directions of development of the organized agricultural market as an important institution in the context of reducing price asymmetry in the market of agricultural products, which determined the relevance of the topic of the article.*

Methods. *The research is based on the use of general and specific methods of research within the methodological tools of modern economics, in particular, the dialectical method, analysis and synthesis, logical-historical, comparison, graphic, economic-statistical, etc.*

Results. *The article substantiates the main economic aspects of the diagnosis of value and price disproportions of agricultural products and the functioning of the organized agricultural market in Ukraine. The peculiarities of diagnostics of price asymmetry on the example of strategic agricultural products - grain are revealed, on the basis of actual economic data the key tendencies of development of researched process in the context of regional levels and functioning of the organized stock exchange sector are defined.*

Discussion. *Considering the priorities of price asymmetry and creating of modern mechanism for the functioning of the agricultural market, prospects for eliminating price disparities and forming an organized market for agricultural products are defined. The prospect of further research on this issue should be based on taking into account the cost and price asymmetry for agricultural products, the existence of phenomena of price asymmetry of various types in order to form an organized agricultural market, which would reduce or eliminate the negative effects of price disparities on agricultural products.*

Keywords: price, price asymmetry, regional pricing, market of agricultural products, organized agricultural market, stock exchange, stock market of agricultural products.

References

1. Horlachuk, O.A., Horlachuk, M.A., Mashko, A.I. Kontseptualni determinanty rynkovoho mekhanizmu rehionalnoho tsinoutvorennia na silskohospodarsku produktsiyu v suchasnykh umovakh rozvytku. Retrieved from <http://agrofond.gov.ua/buy/forward-2016/>.
2. Solodkyi, M.O. (2010). *Birzhovyi rynek* [Exchange market]. Kyiv : Ahrna osvita.
3. Kyryliuk, Ye.M. (2015). Rozvytok birzhovoi torhivli silskohospodarskoiu produktsiiei v Ukraini [Development of exchange trade in agricultural products in Ukraine]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu* [Bulletin of Cherkasy University], 12, (345), 46-53.
4. Hryno, T.V. (Ed.). (2018). *Torhivlia ta birzhova diialnist v Ukraini: problemy i stratehii rozvytku: kolektyvna monohrafiia* [Trade and stock exchanges in Ukraine: problems and development strategies: collective monograph]. Dnipro : Vydavets Bila K.O.
5. Tomchuk O.V. (2013). Suchasnyi stan, osoblyvosti funktsionuvannia ta perspektyvy birzhovoi diialnosti v Ukraini [Current status, features of functioning and prospects of stock market activity in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats VNAU* [Collection of Scientific Works of VNAU], 4 (81), 247-260.
6. Shevchenko, A.O. (2012). Orhanizatsiia ta pidvyshchennia efektyvnosti birzhovoi torhivli silskohospodarskoiu produktsiiei v Ukraini [Organization and increase of efficiency of exchange trade in agricultural products in Ukraine]. *Ekonomika ta upravlinnia APK* [Economics and Management of Agro-industrial Complex], 9, 161-164.
7. Forvard 2019. Retrieved from <http://agrofond.gov.ua/buy/forward-2016>.
8. Tretiak, O.M. Osnovni napriamy aktyvizatsii birzhovoi torhivli silskohospodarskoiu produktsiiei v Ukraini. Retrieved from <http://elibrary.nubip.edu.ua/13110/1/11tom.pdf>.

Received: 04.22.2021 / Review 05.27.2021 / Accepted 06.20.2021

